

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від 23.08.2019 року
(протокол № 1)

Теорія і методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»

**ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
спеціальності
014 Середня освіта (Музичне мистецтво)**

**Бердянськ,
2019 рік**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: кандидат педагогічних наук, доцент Анетта Омельченко

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету “20” червня 2019 року, протокол № 8

ВСТУП

Програма вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання освітньої галузі «Мистецтво» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Предметом навчальної дисципліни є процес навчання, спрямований на загальний естетичний розвиток особистості на основі засвоєння змісту навчальних програм.

Міждисциплінарні зв'язки: Для реалізації професійного спрямування навчання слід використовувати міждисциплінарні зв'язки з іншими дисциплінами естетичного напрямку – історія зарубіжної та української музики, історія української культури, теорія і методика музичної освіти.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. *Метою* викладання навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання освітньої галузі «Мистецтво» є теоретико-методична підготовка майбутнього вчителя мистецтва до практичної роботи в закладах загальної середньої освіти, формування професійної компетентності, спроможності розв'язувати актуальні проблеми художньо-естетичного виховання молоді

1.2. *Основними завданнями* вивчення дисципліни «Теорія і методика навчання освітньої галузі «Мистецтво» є:

- розширення знань студентів про процес естетичного виховання та розвитку школярів;
- виявлення закономірних зв'язків між змістом навчання, роботою вчителя й діяльністю учнів, що мають забезпечувати позитивний результату навчанні, сприяти залученню учнів до активної творчої діяльності в різних видах мистецької діяльності;
- розвиток музично-аналітичного мислення студента;
- вивчення організаційно-методичних аспектів мистецької освіти;
- набути навичок самоосвіти під час написання рефератів, аналізу репертуару, описування прослуханих уроків та інших творчих завдань;
- виховання поваги до роботи вчителя музичного мистецтва.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей:

ЗК 1. Здатність до усного та письмового спілкування українською та іноземною мовами в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійній діяльності.

ЗК 2. Здатність використовувати набуті знання, вміння та навички для вирішення професійних завдань, виходячи з конкретних практичних ситуацій. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 3. Здатність до вибору й доцільного використання педагогічного інструментарію, методів, форм, засобів навчання й виховання, планування освітнього процесу та прогнозування його наслідків і результатів.

ЗК 4. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у галузі професійної діяльності із поглибленим рівнем знань та вмінь інноваційного характеру, достатнім рівнем інтелектуального потенціалу для вирішення проблемних професійних завдань у галузі середньої освіти (музичне мистецтво, англійська мова).

ЗК 5. Здатність самостійно приймати рішення та нести відповідальність за їх реалізацію. Здатність впроваджувати нові ідеї.

ЗК 8. Здатність до проведення досліджень з вивчення провідних методик навчання; здійснення аналізу результатів дослідження та розробка рекомендацій щодо їх упровадження.

ФК 1. Здатність застосовувати сучасні методи й навчальні технології в закладах освіти.

ФК 2. Здатність вивчати психологічні особливості засвоєння учнями / вихованцями навчальної інформації та виявлення музичної активності з метою діагностики, прогнозу ефективності та корекції освітнього процесу у закладах загальної середньої та позашкільної освіти, музичних студіях та початкових закладах мистецької освіти.

ФК 3. Здатність здійснювати добір методів і засобів навчання з педагогіки, психології, методики мистецької освіти, спрямованих на розвиток індивідуальних творчих здібностей учнів / вихованців, з урахуванням їхніх вікових фізіологічних і психологічних особливостей

ФК 5. Здатність орієнтуватися у психолого-педагогічних засадах художньо-естетичного розвитку дітей та молоді засобами музичного мистецтва та англійської мови.

Та демонструвати такі результати навчання:

ПРН 3. Знає специфіку використання методів, способів, форм мистецько-педагогічної діяльності вчителя та іншомовної галузі

ПРН 5 Інтегрує і розрізняє знання про зміст методичного інструментарію музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, мистецтва та англійської мови, пояснює суть засобів і методів активізації мистецько-творчого розвитку учнів, виховання художньо обдарованої особистості

ПРН 8. Має навички знаходження, обробки, аналізу та синтезу інформації з різних джерел (передусім – за допомогою цифрових технологій).

ПРН 9. Здатний застосовувати сучасні педагогічні технології, в тому числі й інформаційні, для забезпечення якості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, закладах початкової мистецької освіти та позашкільних закладах освіти

ПРН 10. Вміє організовувати освітній процес, визначати ступінь і глибину засвоєння учнями програмного матеріалу, формувати у школярів навички самостійного навчання.

ПРН 14 Знає історію та теорію розвитку мистецтва

ПРН 19. Розуміє значущість національної культури і мистецтва для виховання і розвитку особистості учня, цінує полікультурність світу і здатний керуватися у своїй діяльності сучасними принципами полікультурної толерантності, діалогу і співробітництва

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Мета та завдання курсу «Теорія і методика навчання освітньої галузі «Мистецтво». Мета курсу, завдання, зв'язок з іншими дисциплінами психолого-педагогічного, історико-теоретичного, виконавчого циклів та педагогічною практикою в закладах загальної середньої освіти.

Аналіз програм інтегрованого курсу «Мистецтво» в ЗЗСО. Навчально-методичний апарат підручників курсу «Мистецтво».

Тема 2. Професійні вимоги до викладання мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Особистість вчителя мистецтва як професійно освіченої людини, самовиховання майбутнього вчителя як важлива умова самореалізації творчої особистості в сучасному педагогічному процесі. Педагогічна майстерність вчителя мистецтва. Сучасні професійні вимоги до вчителя мистецтва згідно нових стандартів початкової та основної шкіл. Сучасні концепції естетичного розвитку школярів.

Тема 3. Художньо-педагогічні технології на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво»

Сутність поняття «педагогічна технологія». Інтегративні художньо-педагогічні технології – фундамент методики викладання мистецтва. Ігрові художньо-педагогічні технології. Проблемно-евристичні художньо-педагогічні технології. Інтерактивні художньо-педагогічні технології.

Тема 4. Реалізація змістовий ліній освітнього галузі»Мистецтво» в закладах ЗЗСО..

Реалізація змістових ліній освітнього стандарту у частині «Музичне мистецтво». Реалізація змістових ліній освітнього стандарту у частині «Образотворче мистецтво»

Тема 5. Концептуальні основи методики інтегрованого курсу «Мистецтво» в закладах загальної початкової освіти.

Особливості психофізичного розвитку учнів 1-4 класів. Виявлення рівня розвитку рівня розвитку індивідуальних здібностей дитини. Інтеграція видів мистецтва на уроках мистецтва. Особливості програм інтегрованого курсу «Мистецтво».

Тема 6. Методика викладання мистецтва в 5-7 класах. Особливості програм з мистецтва в 5-7 класах. Міжпредметні зв'язки і інтегрований підхід на уроках мистецтва. Застосування різних видів практичної діяльності на уроках мистецтва в 5-7 класах.

3. Рекомендована література

Базова

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>.
2. Державний стандарт початкової освіти (МОН України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
3. Масол Л., Миропольська Н., Рагозіна В., Руденко І., Хлебникова Л. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи в системі інтегративної мистецької освіти : метод. посіб. для вчителя / за наук. ред. Л. Масол. Київ : Пед. думка, 2010. 232 с

- 4.. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. No 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Рудницька О. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб. К.: Інтерпроф, 2002. 270 с.
6. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.

Допоміжна

1. Арнхейм Р. Мистецтво та візуальне сприйняття. URL: https://royallib.com/book/arnheym_rudolf/iskusstvo_i_vizualnoe_vospriyatie
2. Масол Л., Гайдамака Е., Колотило О. Мистецтво : роб. зошит-альбом інтегр. курсу для 1 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2018. 64 с.
3. Масол Л., Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво : підруч. інтегр. курсу для 2 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2019. 112 с.9.
4. Масол Л., Гайдамака Е, Колотило О. Мистецтво : роб. зошит-альбом інтегр. курсу для 2 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2019. 64 с.
5. Масол Л., Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво : 2 кл. : конспект-конструктор уроків мистецтва : доміанти змісту і методики. Київ : Генеза, 2019. 80 с. 12..
6. Масол Л., Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво : Електронний підручник. 1 кл. Київ: Генеза, Брістар, 2018. URL: https://bristarstudio.com/uk/books/book_arts_uk (date of appeal: 06.11.19).
7. Масол Л., Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво : Електронний підручник. 2 кл. Київ: Генеза, Брістар, 2019.

4. Методи навчання:

4.1. Методи оволодіння знаннями, уміннями і навичками: розповідь, пояснення, бесіда, проблемний виклад, демонстрація мультимедійних матеріалів, слухання музичного матеріалу, аналіз фрагментів уроків і цілісної структури уроків музичного мистецтва, виконання практичних завдань і вправ, робота з літературою.

4.2 Методи контролю і самоконтролю: усний контроль (індивідуальне фронтальне і комбіноване опитування); письмовий контроль (колективні та індивідуальні завдання з методики навчання учнів на уроках музичного мистецтва); виконавський контроль (гра пісень з шкільного репертуару на фортепіано); тестовий контроль.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен.

6. Система оцінювання

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка шкалою ЄКТС
------------	-------------------------------	--------------------

за всі види навчальної діяльності	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Додаткова інформація _____

Навчально-методичний апарат підручників курсу «Мистецтво» спрямовано на реалізацію їх основних функцій і ґрунтується на наступних засадах: змістове наповнення, характер викладу матеріалу і побудована система методів і прийомів навчання відповідають віковим психологічним особливостям учнів початкових класів, згідно з вимогами програми вони **доступні**, різноманітні, тісно пов'язані з життєвим світом, пізнавальними інтересами і потребами дитини; вони враховують те, що молодші школярі не можуть повноцінно засвоїти на одному уроці багато нових слів і понять, тому визначення останніх подаються в елементарних, спрощених формулюваннях і підкріплюються конкретними й зрозумілими дітям прикладами й ілюстраціями; вміщені в рукописі підручників запитання, завдання, вправи **дидактично доцільні**, вони актуалізують досвід дітей, що є важливим для повноцінного засвоєння нового художньо-пізнавального матеріалу і його застосування і закріплення у власній художньо-практичній діяльності; виконання завдань передбачає **диференціацію** з урахуванням різних рівнів розвитку дітей (наприклад, завдання з малювання чи ліплення передбачає можливість вибору дитиною простішого або складнішого варіанту виконання, при імпровізації інструментального супроводу до пісень учень обирає дитячий інструмент, який відповідає не лише музичному образу, а і його виконавським інтересам і можливостям); для формування здатності особистості до культурного самовираження і розвитку творчих здібностей у підручниках поряд із запитаннями на засвоєння навчального матеріалу і завдань суто тренувального характеру вміщено **художньо-творчі завдання**: імпровізувати ритмічний супровід до пісні на дитячих інструментах, створити на них своєрідні «звукові картини», інсценувати пісню з елементами перевтілення, фантазувати й придумувати оригінальні образи у перебігу виконання художньо-практичної роботи; **візуальний матеріал**

виконує **дидактичну функцію**, а не допоміжну суто ілюстративну, що конче важливо для усвідомлення і закріплення мистецьких знань і вмінь, адже репродукції мистецьких шедеврів, фотографії, педагогічні малюнки, ритмічні схеми-партитури є суттєвим джерелом художньої інформації; водночас логічно розміщені кольорові ілюстрації мають також естетико-виховну і загальнокультурну цінність, вони спрямовані на розвиток культури естетичного сприймання, смаку, художнього мислення; розроблений навчально-методичний апарат, що включає систему запитань і завдань різних рівнів і типів, актуалізує **практичну спрямованість змісту, його зв'язок із життєдіяльністю дітей молодшого шкільного віку, з природним і культурним середовищем.**

Реалізація змістових ліній освітнього стандарту у частині «Музичне мистецтво» забезпечується повною відповідністю підручників вимогам Державного стандарту щодо обсягу та порядку подання змісту загальної початкової музичної освіти.

Формування музичного репертуару підручників відбувається на засадах поєднання національної домінанти і полікультурного підходу на основі творів, запропонованих Програмою. Характерними ознаками репертуару є його художня цінність і гуманістична спрямованість.

Детальне дидактико-методичне розроблення змістових ліній стандарту у підручниках (із залученням творів суміжних видів мистецтв, з урахуванням міжпредметних зв'язків, розвивального та вихованого потенціалів навчального матеріалу тощо) надає можливості для оволодіння учнями початкової школи комплексом ключових, міжпредметних і предметних компетентностей.

Провідним засобом реалізації змістових ліній стандарту та формування музичної культури дітей в авторській концепції є **музично-творча діяльність**, яка представлена різноманітними видами роботи (слухання музики, різні форми співу, елементарне музикування, музично-ритмічні рухи, ознайомлення з історією та теорією музики, творчі форми музичної діяльності тощо).

Навчально-методичний апарат підручників є засобом доступного для учнів дидактичного розкриття змісту Державного стандарту початкової загальної освіти й Базової навчальної програми з музичного мистецтва.

Чинником розвитку *музичної спрямованості* учнів 1-2 класів є система мотиваційних елементів підручників, серед яких: дидактичні вірші та казки; музичні ігри; музично-рухливі вправи (вікторини, танцювальні хвилинки, „вільне” диригування, пластичне інтонування); творчі виконавські завдання (інсценування та рольове виконання пісень, ритмічні оркестри, „акустичні” види музикування); дидактичні ілюстрації, малюнки та інші види наочності; «завдання-цікавинки» – вірші-загадки, ребуси, тексти „з пропусками”, елементи інтеграції музики з іншими мистецтвами. У 3-4 класах до цього додаються дидактичні розповіді й оповідання; проблемно-пошукові завдання; ознайомлення учнів зі сферами практичного застосування знань; вправи змагального типу; дидактичні схеми, кросворди, головоломки; завдання, що спонукають учнів до самонавчання, орієнтують їх на позакласну музично-творчу діяльність.

Формування *музичної обізнаності* націлено на опанування теоретичних основ музичного мистецтва та його зв'язків у ланках «музика-людина», «музика-життя», «музика-інші види мистецтв»; оволодіння комплексом умінь і навичок, способів

різних видів музичної діяльності; практики і досвіду власних творчих спроб у всіх формах спілкування з мистецтвом тощо.

На реалізацію пізнавальної функції підручників спрямовано: практичні завдання щодо сприймання і виконання музики; навчальну інформацію у формі дидактичних казок і віршів, художніх і публіцистичних розповідей; довідкові матеріали; апарат повторення та контролю вивченого матеріалу (запитання, вправи, комплекси підсумкових завдань, заключні уроки-концерти) тощо.

Перспективи становлення загальнокультурної компетентності школярів реалізуються через ознайомлення їх з відомостями стосовно розвитку світової культури, специфіки різних видів мистецтв, формування навичок розуміння та первинного аналізу літературних, візуальних, сценічних творів.

Концептуальна ідея курсу **«Образотворче мистецтво»** конкретизується тематикою змісту підручників 1-4 класів і передбачає систематизоване, цілеспрямоване, послідовне та планомірне змістово-інтегроване опанування на теоретичному і практичному рівнях таких видів мистецтв:

- Образотворче мистецтво: живопис (пейзаж, натюрморт, портрет, жанрова картина); графіка (книжкова, силуетна, плакат тощо); скульптура, (кругла, рельєфна, декоративна).
- Декоративно-ужиткове мистецтво (писанкарство, витинанки, декоративна пластика, народні іграшки, розпис, народне малярство).
- Архітектура (народна, житлова, промислова, громадська).
- Дизайн (паперова пластика, конструювання, моделювання, макетування).
- Народознавство — як комплексне поєднання різних видів мистецтв у синтетичних формах народних традицій, обрядів та звичаїв, свят народів України.

Структуру змісту підручників «Образотворче мистецтво. 1-4 класи» розроблено відповідно до базової навчальної програми для початкової школи з урахуванням традицій українського національного мистецтва в контексті зі світовою культурою. Інформаційний наочно-ілюстративний матеріал розкриває специфіку художнього образу та оригінальність образотворчих і виразних засобів живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури та дизайну. Він є наочним джерелом формування художньої та духовної культури особистості.

Завдання, що закладені у підручниках, передбачають основні види художньо-пізнавальної (естетичне сприйняття дійсності та творів мистецтва), практичної образотворчої діяльності. Зображальна діяльність включає розумово-практичні способи дій учнів за зразком (навчальні вправи), творчі завдання — зображення на площині фарбами та графічними матеріалами, а також в об'ємі (пластилін, папір), як в реалістичному (предметному), так і асоціативному, декоративному зображенні форм реальної дійсності. Для учнів першого класу навчальний матеріал має пропедевтичний характер, а для 2-4 класів побудований за концентричним, системним принципом оволодіння програмовим матеріалом, що стає основою для подальшого накопичення досвіду образотворчої діяльності учнів в основній школі. Навчальний матеріал у підручниках (як і у програмі) подається за структурно-логічними блоками та забезпечує диференційований підхід до навчання.

У підручниках широко представлено ілюстративний матеріал: репродукції творів майстрів живопису, графіки, дизайну, світлини архітектурних споруд та скульптур,

творів народного мистецтва, прикладів дитячих робіт, на які учень може орієнтуватися під час сприймання творів мистецтва та практичного виконання творчих завдань. Дібраний дидактичний наочно-ілюстративний матеріал допоможе школярам зрозуміти сутність змісту навчального матеріалу й творчо реалізувати виконання програмових завдань як під керівництвом учителя, так і самостійно. Для учнів 2–4 класів наприкінці кожної теми уроку запропоновано завдання “У вільну хвилину”. Це зроблено з метою розширення кількості завдань різного ступеня складності для організації диференційованої роботи учнів. Завершуються підручники абетками юного художника. В кожній темі спеціальні (художні) терміни виділені окремим кеглем, кольором. Тематика поурочних матеріалів теж відокремлена одна від одної спеціальною ілюстративною вставкою, яка вводить у змістову сутність кожної нової теми. Щоб забезпечити учням можливість вільного діалогу з учителем, батьками, між собою, у підручниках виокремлюються спеціальні терміни та поняття, які є обов’язковими для засвоєння та розуміння учнями. Вони пояснюються добром зрозумілих дітям простих ключових слів та проілюстровані, що ненав’язливо вводить їх в лексику мистецтвознавчої термінології.

Репрезентовані в підручниках зміст та обсяг знань, умінь і уявлень молодших школярів у галузі образотворчого мистецтва уможливають аналіз та коригування динаміки такого розвитку.